

teljesnek, márcsak a hírlapanyag különféle könyvtárakban is hiányos voltánál fogva sem. A hiányok pótlása ezen a téren is a költő életművét egybefoglaló kritikai kiadás készítőinek lesz föladata.

Közlésünk betűhív, de a nyilvánvaló sajtóhibákat kijavítottuk, s a vidéki sajtóban annakidején rendszeresen mellőzött hosszú magánhangzók (í, ú) szokás szerinti hosszúságát visszaállítottuk. A központozás, a vidéki nyomdaviszonyok elmaradottsága miatt, sokszor következtelen a hírlapi közlésekben, ezért azokhoz sem mereven, hanem értelem szerint ragaszkodtunk.

Végül megjegyzem, hogy Juhász Gyula makói korszakára vonatkozóan Császtvay Istvánnak „Juhász Gyula makói évei (1913—1917)” című tanári szakvizsgálati dolgozata. — melyből egyes részletek a közeljövőben nyomtatásban is megjelennek — későbbi makói kapcsolataira pedig e sorok írójának „Easpersit János (1879—1931)” címmel megjelenendő tanulmánya tartalmaz részletesebb adatokat.

PÉTER LÁSZLÓ

JUHÁSZ GYULA

Prológus Eötvös József ünnepére

*Egy igaz, nagy ember ünnepére jöttünk,
Aki nem kevély érc, magosan fölöttünk
Nem a csaták hőse,
De szelíd, finom fej, komoly és nyílt homlok,
Kit a szenvedőkért felhőztek a gondok
S ki vigyázva nézett a magyar jövőbe.*

*Ki született báró, mert lelke nemesség,
Kinek az előjog dicső kötelesség
Áldozni a népért,
Aki a kastélyból a kunyhóba szállott,
Hozva a jobbágyinak az örökváltságot
Ezeréres szörnyű szolgarobot bérét.*

*És megünnepeljük a költőt, ki ember,
Aki forró szívvel, ragyogó lélekkel
Harcol, mikor alkot
S költeménye tetté, álma lesz valóvá,
Fölsíró regénye új forradalomná,
Melyben a jog győz és nincsenek sírhantok!*

*Mint a hű tanítvány, úgy állunk előtte,
Hiszen ő e nemzet nagy, bölcs nevelője,
Szelíd és jó mester,
Élete tanulság, emléke örökség,
Úgy daloljuk őt, mint új idők új hőseit,
Ki új díszet adott e nagy, szent szónak: Ember!*

Makói Újság
1913. október 14.
X. évf. 245. sz.

Magyar ős

Szép magyar ős, mosolygó bánatos,
Olyan nehéz örülni most neked.
Kinek érlelsz gazdag gerezdeket
S a rét rózsádat kinek nyitja most?

Szép magyar ős ege, elhervadón
Hány özvegyet lát bágyadt napsze-
med,
Harmat helyett csillantva könnyeket.
Ó messze Dnyeszter, mély Visztula,
Don!

Makói Újság
1914. szeptember 11.
XI. évf. 221. sz.

Szép magyar ős, fátylas magyar ős,
Milyen világot érsz, ha visszajössz,
Mit hoz talányos testvéred, a tél,

Mikor magányos rónánk elalét?
Isten, kit áld szelíd angyalsereg,
Adj vig karácsonyt és békés telet!

Véres ős

Ó hol a régi, régi, csöndes ős,
Az édes bánat, mely mélán esőz
S mint finom köd szítál szívünk felett,
Mely hervad, mint a bíbor levelek?

És hol a régi, régi alkonyat,
Mikor hiába fájó álmokat
Lelkünk, e halkan zengő zeneszer
Dallamba tördelt, mely nem veszhet
el.

Szavak pompája, gyémánt és arany,
Én gazdagságom, ó be oda van!
Vér és tűz büszke bíbor tengerén
Papírhajómmal mit keressek én?

Makói Újság
1914. október 14.
XI. évf. 249. sz.

Várom őket

Akik elmentek búcsú nélkül
S csukott ajakkal fekszenek,
Oly különös, hogy nem üzennek
A kedvesek.

Oly érthetetlen, hogy szemükkel
Intettek: holnap, s lám, soha!
Rájukfagyott némán az élet
Mosolya.

Makói Újság
1914. október 29.
XI. évf. 262. sz.

Várom, hogy egyszer szembe-
jönnek
S tovább ballagnak majd velem,
De köztünk, hallom, mély az árok:
A végtelen!

Csak egyszer ülnének le velem
A lét távaszi terraszán,
S néznénk a holdat, mely, mint
arcuk,
Halavány.

Bújdosó Balassi

*Mily messzi, messzi vagy már
Hazám, Annám, vig ifjúságom,
Reményem, életem,
Messzebb, mint az égi hold
S éji álom!*

*Mily szörnyű, szörnyű erre
Hazám határát sírva nézni.
Örömet és életet,
Mint halott kísértetet
Fölkézni!*

*Be könnyű, könnyű lesz majd
Fehér zászlóval visszatérni.
Piros sebbel, jaj, mi szép
Zöld füre hullni, mint halott
És férfi.*

Makói Újság
1915. január 2.
XII. évf. 2. sz.

Új anakreoni dal

Dr. Purjesz Zsigmondnak

*Világok háborúján,
Holott halál az élet,
Enyészet évadán és
Özön gyász századában
Én, bús Vitéz utóda,
Szegény szomorú költő,
Hadd valljam balga hittél
És boldog áhitattal
Az élet vallomását,
Hogy nagy dolog a harc, de
Legszebb virág a béke:*

*Szeláden és merengőn
Jó könyveket lapozni,
Szép képeket csodálni,
Vig éneket dúdolni,
Túnt éveket idézni,
Mélázni a mezőben
S gondolni holmi szépet
S a bennünk fájva fájó
Ember tragédiáját
Feledni pillanatra,
S csak élni, élni! Amen.*

Makói Újság
1915. március 2.
XII. évf. 53. sz.

Az örömhöz...

*Öröm, te régi szó, elmúlt napok faunja,
Örökre távoztál és nem jársz vissza újra?*

*Hiába várom én, hogy egy napon beállít.
Kacajod s zengenek elnémult fuvoláid?*

*Hiába nézek én a ködlő távolokba,
Örökre elmaradsz, öröm, szép déli pompa?*

*Nem volt elég a könny, a hervatag panasz, jaj,
Nem volt elég a dal, mely szenvedést magasztal?*

*Öröm, kit Schiller és Beethoven áldva zengett,
Jöjj el, jöjj el, te szép, te kedves égi gyermek!*

*Csak egy mosolyodat akarúam látni még én
S elmennék gondtalan, áldón, megáldva, békén!*

Makói Újság
1915. április 7.
XII. évf. 83. sz.

Ütközet

Mint csöndes, szürke ágyúk a lomha béke évén
Némán, melán megülnek a felszerek homályán,
Zápor paskolja hátuk, állnak álmodva, árván.*

*Így élnek lelkek, túrva a bánat renyhe csendjét,
Gubbasztva és alélva a lomha úti porban,
Közönytől és a gondtól kopottan és tiportan.*

*Míg egyszer jó a nagy nap, a vész, a harc, a végzet,
És elfojtott keservük tűzmagja lánggal égve
Süvölt sorsként; halálként és száll pokolba, égbe.*

Makói Újság
1915. május 11.
XII. évf. 112. sz.

* A szövegben, nyilván sajtóhibaként: mit

Magyar falu csöndje

*Öreg apók hosszú pipával
Bólintanak a ház előtt,
Az orgonák lila virága
Esőzi be a temetőt.*

*A sírok kertje mellett szántás,
Fekete föld, felhőt akar,
A tavaszégen varjú szánt át,
Vén szürke varjú, gyászmagyar.*

Makói Újság
1915. május 11.
XII. évf. 112. sz.

*A lányok violája fonyad
A kék Máriakép előtt,
Öreg anyók új hírt dohognak
S járják az újult temetőt.*

*A sötét csöndjén, barna árnyban
Iszik két, három nyomorult,
S a bakter a vak éjszakában
Kutyákkal kezd nagy háborút...*

Térzene

*Felgyöngyözik a kisváros ködéből
Honvágyóan az alkonyi zene,
Majd szikrázón a szürke ég felé tör,
Mintha a tünt nap lelke zengene.*

*A fáradt földön elhal a dübörgés,
Minden zenébe halkul s mese lesz,
És minden fölszáll, minden ablak fölnez,
Az ég, mint egy nagy és zengő eresz.*

*Ó lelkem, ki egész nap messze vágytál,
Egekbe, melyekből száműzve élsz,
Miért roskadsz meg, szárnyad porba vágván,
Minden zenél most ég és föld határán,
Minden zenél már és te nem zenélsz?*

Makói Újság
1915. június 7.
XII. évf. 137. sz.

Trombitaszó

*Az alkonyi Tiszán átszáll merengőn
A takarodó trombita szava,
Mint párját veszített vadgalamb az
erdőn
S túl tornyokon borong hazá... hazá.*

*A falu lelke zeng a trombitában
Szilajon, mélán, árván, elhalón.
Az ég pirul haragvó esti lázban,
S a felhő rajta: holt hattyú a tón.*

Makói Újság
1915. június 15.
XII. évf. 142. sz.

*A falu lelke esd a trombitában,
Mely magánosan búg, trara, trara.
Városból szálló honvágy ez haza.*

*És elesüklök a hang az éjszakában
Egy hosszú, hosszú, fáradt altatóval,
Mint a fiáért síró anyasóhaj.*

Reflektor

*Túl a Tiszán, az újszegedi parton
Egy óriási szem nézi Szegedet,
Száll vén tetőkre, fákra bús kitaratón,
És kémleli az esti egetek.*

*Az alvó Tisza fölé von szivárványt,
Új Hadak útját mély hun sír felett.
Virrasztja a ráctemplom ódon álmát,
Majd a Boszorkány-szigeten mereng.*

Makói Újság
1915. június 15.
XII. évf. 142. sz.

*Borzongva látják a poros akácfa,
Hajlongva várják varjas jegenyéek
A néma partok lázas, nagy szemét.*

*A Város alszik, ő imetten átszáll
S egy bögös hajó kormányán lebeg,
Mint Elmo tűz komor gályák felett.*

Katona

*Alla felkötve, keze összetéve,
Már pihen szépen Abrahám ölébe,
Nyitott szemében őszi ég derűje,
Kifáradt testén tépott esukaszürke.
A milliókból egy, kik halni mentek.
A neve senki, akit eltemetnek.
Neki nem zengett operák zenéje,
Finom, bús verseket nem sírt el az éjbe,
Nem látta nemes gótika csodáit,
Duse mosolyát, mely szebb tájat áhit.
Szivarja rossz volt és öröme olcsó,
Most várja már a barna fakoporsó.
Nem is halt hősi, égzengő rohamban.
Csak köhögött, nyögött az ágyba* halkan.
Csak levegőt kért és vizet, vizet még
S nem látta már a bíbor naplementét.
Mely mint dicsőség, áldás mint az ámen.
Kitündökölt büszkén, de néki már nem!*

Makói Újság
1915. szeptember 22.
XII. évf. 227. sz.

*igy!

Csendes panasz

*Lehet, amit daloltam, nem marad meg,
Lehet, ha mit vallottam, nem igaz,
Most dalaimtól messze büszke harc zeng
S szívemtől távol balzsam és vigasz.*

*Mégis, ti gőgös győzők, vak merészek,
Engem szegényt, jaj, meg ne vessetek,
Enyém e hit, enyém e könny, ez ének
S enyémekek mind, mit nyertem, a sebek!*

*Én mindig, mindig árok mélyin éltem
S fázott a lelkem és vívott agyam
S magam küzdöttem és mindig, magam.*

*En, diadalt nem kaptam s nem reméltem.
Reménytelen szép volt harcom, szerelmem
S nem éltem még, mikor halálba mentem.*

Makói Újság
1915. október 27.
XII. évf. 257. sz.

Ó nyolcvanas évek

*Fekete és ezüst albumokban
Ma gyermekségem napjait lapoztam,
Szent tavaszon virágait kerestem
Szőke hajakban, nefelejcs szemekben.*

*Ó évek, mélyek, szépek, messze kékek,
Ó partok, révek, hova már nem érek,
Remények, arcok, harcok és kudarcok,
Milyen virág hajt s lankás, néma hantok.*

*Ó szép királyfi zöld vadászruhában.
(Királyfi voltam én is hajdanában)
Akit megöltek, aki visszajár még,
(Megölt öröm, szép, bús királyfi árnyék).*

*Apám, anyám ifjú szerelmi párja,
Mirtusz s mosoly (egyik már sírba zárva)
Fekete és ezüst albumokban
Egy gyermekarc néz rám ma sírva holtan.*

Makói Újság
1915. november 10.
XII. évf. 269. sz.

Pannónia

Aquincum alján áll egy néma szittya
S a ködbe néz, távol kelét fele,
Hol ősi, boldog bölcsőjét gyanítja
Avart kavar szemébe tél, szele.

Most római a szó, a rend, a tábor,
Most erre jár a győző imperátor.
Acélt és búzát küld neki a táj.

Fibiscus táján minden oly magányos,
Falat hiába rak a római,
Szellős sátorról álmodik a város,
Hol évig zúgtak a szittyák dalaí.

Az árva szittya szíve visszafúj
S míg légiók ujjongnak győzedelmet
Ő álmodón néz távol napkeletnek.

Makói Újság
1915. december 28.
XII. évf. 309. sz.

Egy régi nyárból

*Ezek szép, csöndes, egyszerű napok,
A Tisza nyári éjjel kanyarog
Ily unalmasan, nagy esők után
Fűzek közt, ha a hold nézi csupán.*

*Ezek szép, csöndes, egyszerű napok,
Ilyenkor félenken kopogtatok
A holdnapok homályos ablakán,
Ott benn milyen sors árnya les ma
rám?*

*Ezek szép, csöndes, egyszerű napok,
A boldogságos esték olyanok,
Mint elnyújtózó nyárfák árnyai,
Mint jó emberek szeléd álmai.*

*Ő mert szép, csöndes, egyszerű napok,
En nagyon fázós és fáradt vagyok,
S szívem kiállt kínoktól úgy dobog,
Mint rémlátók, ha messze szél kopog.*

Makói Újság
1916. január 2.
XIII. évf. 2. sz.

A rokkant színész

— Prológ Szalay Antal estélyére —

*Mikor elmentek, piros harci tűzben
Égett az arcuk, lelkiük csupa láng,
Szívükben ifjúság, remény derűje
Mind magyarok, hívők és katonák.
A riadó, újjongó harsonák
Dicsőség forró mezejére hívták
Az izmos kart, az acélos erőt.
A diadalt ők dalolva kivívták
S a viadalban megrokkantak ők.
Míg elfog fájó büszkeség, alázat,
Tiszteljétek a rokkant katonákat.*

És volt közöttük a dalos seregben
Művész, kinek a* gesztus mindene.
Ki négtelenbe lendít ihletetten
Királyi szót és isteni zene
Egy mozdulata, egy tekintete.
S most karja csonka és ninesen szeme,
Ó áldozat, oly nagy, mint régi szentek,
Vig vértanúi áldozása volt,
A kik a halálba menve énekeltek
És mosolyogták az égő pokolt.
Tiszteljétek a rokkant katonákat!

Már leng a függöny, készek már a deszkák,
A szín kitérül, mindjárt, emberek.
Ó szín. Harcszintér volt tavaly ilyentájt,
Hol ő szerepet játszott, remeket.
A Kárpátok, a drága szent hegyek
A halál és a győzelem ígét
Zengték dörögve, hullt a vér, a hó.
Ó jobbát hagyta ott és vig reményeit.
De szíve él és szava szárnyaló.
A karja csonka, telke ép, erős.
Tapsoljatok, e muzsika szívének,
Művész szívének kedves ismerős.

Makói Újság
1916. február 20.
XIII. évf. 44. sz.

* A közlésből hiányzott az a.

Késő vallomás

Egy képet láttam arany medailonban,
Tizenhat évvel szökén rám mosolygott.
Hol voltam akkor én, ó hol bolyongtam,
Hol vártam a nőt, a veszelőt, a sorsot?

Milyen sikátor rejtett tőle féltőn,
Féltékenyen milyen könyv volt előttem,
Milyen nyomor és milyen bánat őrzött,
Hogy nem kerestem s hozzá nem vetődtem?

És e mosoly, e szűz, tizenhat éves
Kit üdvözölt először és sóváran,
Ki állt újjongva és győzőn elébe,*
Míg én csillagra vártam a homályban?

Ha vissza tudnék menni e tavaszba
S tizenhat érc küszöbére állni
És mondani: „Üdvözlégy ifjú angyal!”
E nap az élet és e perc királyi!

* A közlésben: **elébe**.

Megállj, hadd nézzek fiatal szemedbe
És tiszta ajkad bíborát köszöntsem.
Ezért indultam a nagy tengerekre
Életgályámmal az örök időben.

E percet és e szent tizenhat évet
Most elviszem. Győzővé tett az élet.

De én oly későn láttam ifjú képed...

Makói Újság
1916. április 25.
XIII. évf. 99. sz.

Testamentum

Mind elmegyünk. A rózsá és babérág
Mind elvirul és alszunk szóttalan,
És jönnek újabb harcok és poéták,
És aki új, annak igaza van!

A férfi tudja ezt és nem siratja,
Hogy szép volt régen és fiatalon.
Mint a legyőzött, kardját átaladja
Az enyészetnek a Charon hajón.

Legyen utánam szebb virág az élet,
És síromon viruljon jobb világ,
S amely búcsúztat, a halottas ének*
Ne bánts a jövő harcok fiát,

Ki ne merengjen, mint én, méla mul-
ton,
De fényben és örömben győzni tud-
jon!

Makói Újság
1916. június 16.
XIII. évf. 144. sz.

*A szövegben itt — nyilván helytelenül — pont van.

Föld

Ma visszatértem. Régen vártak ők
már,
A tél ágyában álmodó mezők,
A koszorús hegyek, a szőke rétek,
Mint télkozló fiút, kerestek ők.

En azó őszben és keserű télben
Az alacsony falak közt éberén
Rájuk gondoltam fáva és remélve,
Míg sirva égett hamvadó szemem.

Ma visszatértem. Szívemet kitártam
És késő vággyal átöleltem őt,
Az őszök, a telek száműzetésén
Esdőn idézett gyöngyörű mezőt.

Olmos napok ónsúlya mind lepergett,
Feküdtem ágyán, s ő egy lett velem.
S a napra gondoltam, ha majd felet-
tem
Halkan rüggezve gyöngyvirág terem.

Makói Újság
1916. július 2.
XIII. évf. 158. sz.

A gyászoló nő

A temető lett háza és hazája
És párnája a csöndes siri hant.
A hajnal és az alkony ott találja,
Ő várja, míg örökre megvirrad.

Mert bús, egyetlen éjjel most az élet
És pislogó mécs az emlékezet.
A kedves arcra néha visszaréved
S csókolja a rögöt, mint hült kezét.

A ciprusok oly hívón bólogatnak
És sóhajtása kél a néma hantnak,
Amelyre itten nincsen felelet.

És mindig szürkébb lesz a földi város
S a távol oly derűs és délábos.
És lassan, lassan nyílnak az egek.

Makói Újság
1916. augusztus 10.
XIII. évf. 191. sz.

Falusi alkony 1916

A házak és a lelkek estje jön.
A béke száll nagy, szürke lepedőn.

A mezőkről az illat lopva jár,
Most legbujább, mert haldokló a
nyár...

Bús táj fölött, bárányfelhők alatt
Ezüstöt önt az estbe egy harang.

A padokon pipázás, mély a csend.
A kútak gémje kék magasba leng.

Ballag a nyár s ebbődiül boldogan.
Már minden szív és kapu tárva van.

A tetőn a nap végső csókja ég:
Ó nap! derű! öröm! maradj ma még!

Makói Újság
1916. augusztus 18.
XIII. évf. 198. sz.

Prológ

A feministák vasárnapi mese-matinéjáu elmondta Nagy Teréz

Oh gyermekek, egy költő szól ma nektek.
Ki fáradt, csüggedt, mint e bús jelen.
De csillagot lát a ti szemetekben,
Mely biztatóan ragyog mély éjjelen.
Mi jót akartunk, szépet és merészet.
De jött a vész, a gyász, a gyötrelem.
És a halál zsoldjában élt az élet.
És fáj az öröm és a szerelém.
Oh gyermekek, oly szép, oly jó az élet
S mi sírva tárjuk karjaink felétek.

Még áll a harc, még áll a vad, kegyetlen.
Bús küzdelem, de lelkiink már szelíd.
És érezzük, hogy minden győzelemben
Sírni kell hű szívek ezreit,
Kik a halálba énekelve mentek
Fiatalon's több nap nem kél nekik.
És legszebb-győzelem a drága béke.
A gondolat és érzés tiszta éke.

Oh gyermekek, dal és virág az élet.
Szépség és jóság, csak akarnia kell.
Ti vig jövendő népei, felétek
Egy bús költő áldása úgy ível,
Mint szívárvány a fergeteges égre.
És zengem villámok zenéjével:
Szeressétek a szépet és a jót, ti.
Jövő harcolnak békés-harcolói.

Makói Újság
1916. november 2.
XIII. évf. 263. sz.